

- 85 - 3855
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Ugglans skrik.

Ugglan har flera skrik, och de betyder olika saker. Skriker hon mycket nattetid framme vid gårdarna och det låter som: Klävvitt, klävvitt, så kan en nästan lita på att det blir dödsfall. Det har jag gett akt på så många gånger. Ugglan är en säker dödsspåman. Ibland låter det som en unge eller späglytt skriker, och emot när någon ska flytta skriker hon på olika sätt.

Jag låg sjuk här en gång, och då satt ugglan i trädet här utanför och skrek. Så kom grannens måg och dotter in och hälsade på mej, å då sa de:

"Det är snart slut med dej, för ugglan skriker

så hemskt om nätterna."

"Det står i Herrans hand, att ugglan kan skrika ut mej
såväl som dej," sa jag, och det dröjde inte heller så länge,
förrän de flyttade.

- 87 -
ACC. NR. 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Pestgossen och pestflickan, förebud för pesten.

På 1350-talet gick ju, som vi vet, pesten så svårt i vårt land. Före den gick en pojk och en grebba. Pojken ropade: "Bläa! Bläa!" Det ordet använder dom här i trakten och det betyder "Välj!". Flickan hade en kvast, och hon ropade:

"Sopa rent! Sopa rent!"

Där han visade sej, dog en och annan i familjen, men där grebban sopade med sin kvast, dog alla.

Här i Odensjö fanns det endast två överlevande, en i Lyckna och en i Sonhult. Den som bodde i Lyckna var en karl. Han tog lite mat med sej och gick ut på vandring, och då råkade han på den, som bodde i Sonhult, och det var ett fruntimmer, så

- 88 -

3855

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

de gifte sej.

I Lidhult fanns det inte ^{fler} mer än att de kunde stå på en gravkulle på en gång. De började nysa och nös tills de dog. Sen var det brukligt att säga: "Gud hjälpe!" eller "Hjälpe dej Gud!" när någon nös, och det hänger allt i än.

Detta har farmor berättat för mej, och hon hade hört det av sin far. .

- 89 -
ACC. NR. 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

l.a

Uppteckningen rör När jag sökte en klok käring mot förgjord
kärning.

Dä bodde en klok käring i Wrå som di kallte
Norskan, för hon var norsk född. Jag var själv där och sökte
henne, för jag fick för mej jag skulle fråga, vad en skulle hitta
på för att få smör. När jag då kom in till käringen, så hälsa
jag först.

"Dä va nytt höra nån hälsa," sa käringen.

När folk kom in till henne, brukade de bli alldeles
håpna, så såg hon ut. Hon va tjock å vid å laj i syna å hade
en stor hakagris som hängde ner. Håret va alldeles grått och
kortklippt. Grov va hon i målet å ärger. Så fort den kom inom
dörren, rök hon på dom som en ulv. Det hade jag emellertid reda

på, så när jag kom in sa jag goddag.

"Dä va nytt höra nån hälsa," sa käringen. "Du ä smålännin^g,"
sa hon, antingen hon nu hörde det eller visste dä.

"Ja-a, dä ä jag," sa jag.

"När du begav dej hemifrån i morse, så gick du till den
stationen som låg längst bort för att få billigare biljett."

Och det hade jag gjort, för kan veta det ä längre till
Åsen än till Byholma härifrån, men jag hade gått till Åsen,
för det ligger ju närmare Wrå. Ja, sen talte hon om en del, som
stämde rätt bra. Jag frågade henne till sist, vad jag skulle
göra för att få smör.

"Dä ska jag hjälpa dej," sa hon, och så skrev hon någon-
ting på en lapp, men det stod på latin, så jag kunde inte läsa

det. Det var i alla fall ett vitt pulver, som jag skulle köpa på apoteket, å sen hade jag inte otur mer.

Nej, det var en rediger käring. Det stod precis som en fors med folk hos henne, långa ra'er. Men ärger va hon. Det var två fruntimmer från Halmstad som sökte henne samtidigt som jag var där. Den ena var så förskräckligt tjock och den andra så tunn och smal , och de ville bli hjälpta var och en på sitt sätt. Men Gud vad hon skrek och regera med dom.

"I veten min tid, hur upptagen den är," skrek hon. "Skynden på, era dummässor!"

Jag blev rent förvånad. Men med mej satt hon och pratade en timme.

- 92 -
ACC. NR. 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Farmors mor slår näsan i blod på käring, som
trollat till sig hennes smör.

Farmor berättade, att hennes mor en gång
botade en tocke där käring, som inte kunde låta andras smör va
i fred. Det hände för över 100 år sen, för kan veta farmor föd-
des 1814. Hon hette Katrina den där käringen och hennes gubbe
hette Per eller Pelle, men hon kallades för Pellkan, Pella Kat-
rina hopdraget kan veta. Farmor var en duktig men arg kvinna.
Hon hette Anna. Så en gång svor hon:

"Nu ha den där förbannade Pellkan ta't mitt smör igen,
men kommer hon hit, så ska jag bota henne."

På den tiden hade de låghus, och det stod här strax
bredvid. Ja, stenen vid gårdsle't har legat kvar till för ett

år sen. Rätt som då va kom Pellkan gående in mot värat. Men Anna gick emot henne, ställde sej lite på sidan om henne och lappade till henne med avigsidan av handen, så näsan sprang i blod:

"Jag ska ge dej, förbannade trollkona, för du inte låter mitt smör va i fred!" skrek hon. Men sen fick hon smör också.

- 94 -
ACC. NR. 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Småklåig skytt tar jaktturen av kamraterna
genom att trycka deras händer.

Dä va en skytt, som hette Johannes, och han hade namn om sej att va lite småklåig. Han kunde göra, så att män inte kunde skjuta bara genom ta i hand och hälsa. Han brukte jaga mycket. En gång hade de drivet av långt ner mot Öne. Det var Johannes å Palms söner Oskar, Anders och Johan och så var det far och farbror Andreas, och möjligen om någon av Rydemans pojkar var med, för de brukte va ihop. Alla tog di Johannes i hand utan far, och sen var trolldomen gjord. Där ingen av alla de andre, som vann te skjuta mer än far. Hunden fick snart opp spår, men drevet gick förbi de andra, så att

vad som sköts, det sköt far. Far visste om Johannes knep, så han gick lite till sides, när de andre hälsade på honom.

"Jag gick en liten omväg," sa far och grinade, "för jag brydde me inte om å springa i näsan på honom."

Farbror visste det ju också, men han kom så, att han inte kunde låta bli att ta Johannes i hand för sällskapet skull.

Gumman, som tog in vargarna i stugan.

Jag hörde talas om - men var det tilldrog sej minns jag inte - att det var någraskarlar ute på skallgång efter vargar. Så blev en av dem törstig och gick in på ett ställe för att dricka vatten. Där bodde det en gammal käring, och nu fick han se, att hon hade tre vargar inne i stugan under bordet. Han ville förstås skjuta dem, men käringen sa:

"Rör du ve dom, ä du olycklig!"

Då vågade han inte skjuta, men sen tog de och ringade inne stugan och tände eld på hela baket, så käringen fick göra sällskap med vargarna.

- 97 - 3855
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

2:2

Uppteckningen rör Nisse Nej i Öjarp, som kunde döva värk,
stämma blod, ta reda på stulet o.s.v.

Nisse Nej i Öjarp var en finér gubbe,
som kunde en hel del konster. Han dog på Annerstad fattighus.
Han kunde stämma blod och döva värk, bara man hade med sej en
duk eller något annat föremål, som tillhörde den sjuke. En gång
blev far ormhuggen, och vi visste inte, vad vi skulle göra.

"Spring till Nisse Nej," sa far.

Jag sprang och hade en duk med mej. "Far har bli-
vit ormhuggen, kan I hjälpa oss."

"Jo, det ska jag göra," sa han, och sen gjorde han
några konster med duken. "Bind nu om denne, så blir det bättre."

Far hade en oxe, som pissa blod. En gång, när han var i skogen efter virke, träffade han Nisse.

"Kan du bota stuten åt mej," sa far.

"Jaha, det ska jag," sa Nisse. "När du nu kommer hem, så ta så och så många kaffebönor och koka och håll i honom, och hjälper inte det, så ska jag gå dit och bota'n, så vill du ränna kniven i nacken på en längs skaftet, så ska det inte komma en bloddroppe." Han var inte så skörskinnad, den goe Nisse. Bloen stante, men det vete Gud av vad orsak.

Han kunde också göra, så att om de var hos honom och stal, så blev de ståendes och kom ingen vart. En gång var det en gubbe hos honom och stal potatis, men den lät han stå. När Nisse kom opp på morgonen, stod gubben där och höll säcken på

-99- 3855

ryggen.

"Ja, du har stått här länge nock, så jag ska inte göra något åt saken," sa Nisse, "men gör inte om det, det råder jag dej till. Ge dej nu i väg," och först då kunde gubben gå.

Det var en livader gubbe, Nisse Nej och en trevlig sällskapsmänniska.

"I kallar mej för Nisse Nej, men I kunde likaväl kalla mej för Nisse Ja," sa han.

ACC. NR.

- 106
3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

l.a

Uppteckningen rör Sven i Ryd - ett halvtroll

Sven i Ryd skulle va av bergatroll, men det vill jag inte ska komma till offentligheten, för han har släkt och avkomlingar som lever än. Annars gjorde de inte själva någon hemlighet av det. Han var född i Sunnervrå. En gång skulle hans far köra till kvarnen, men han hade inte varit borta så länge, förrän han kom tillbaka.

"Hur kommer det sej, att du redan är tillbaka?"

sa hon.

"Jo, jag fick malet så fort."

Sen gick dom och la sej, och efter den natten föddes ett barn, och det var just Sven. Men följande dag kom hennes

riktiga man tillbaka. Då var det ett troll, som hade tagit skepnad efter hennes man och legat hos henne över natten. Det var ett troll från Höga Munnsberg.

Sven var inte som andra. En söndag skulle han gå till kyrkan. På vägen kom han till en bäck - Krokån - och när han skulle hoppa över den, ramla han i och blev liggandes i vattnet under hela gudstjänsten. Det var en träbro, som ledde över ån, och Sven hörde, hur kyrkfolket körde och gick över den och hörde klockorna ringa, det talade han själv om efteråt. Men efter gudstjänsten skulle de ha reda på pilten, och till slut hitta de honom i bäcken och fick liv i honom.

"Jag kunde gärna ha fått va där," sa han sen. "Jag

sov så gott. En har fått slita och fara så illa sen."

Han avvek som sagt från alla andra, och i krafter och uthållighet var han överlägsen. Sven fick många barn, Anders, Nisse, Gudmund, Erling, Märta och Kitta eller Kerstin. Nisse flyttade till Loshult, Vissa dagar brukade han leja sågen i Annäs och ligga borta och såga, ofta en vecka i sträck. En gång ramlade han i bäcken, men det brydde han sej inte om, utan han fortsatte att arbeta.

"Att du inte har vett att torka dej," sa de till honom.

"Nähä, dä bryr jag mej inte om, för du må tro vi ä av bergatroll, så vi är stakare än andra."

7:2

Mästerskytten Batalj.

Det var en gammal knekt, som hette Batalj. Man hade för sig, att han kunde skjuta litet mer och säkrare än andra. Därför ville alltid herrskapen i Strömma och i Ånäs ha honom med sig ut på jakt. Han fick då skjuta det första skottet för då trodde man, att det skulle bli tur med jakten. Engång fick man för sig att supa honom full för att se, hur det gick. Det gjorde man också, och gubben blev sittandes på en stubbe. Men det hjälpte inte, han sköt lika bra för det. Varenda hare, som kom förbi gubben, sköt han, och det var många, sa de. Men det är väl bara en historia, för det låter då inte så troligt.

- 104 -
ACC. NR. 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Blom stannar elden genom att kringgå den.

På 1868 kom det vådeld lös. Det börja i Gårdshult och sen spred den sej, och det brann se så förskräckligt, så det var inte vetigt. Jag var för liten att gå till brandplatsen, men vi stod här hemma och såg, hur det brann. Så bodde det en gubbe i Hylta som hette Blom, men han var gammal och blind, annars hade han namn om sej att kunna hejda elden bara genom att kringgå den. När de inte såg sej någon råd att kunna få bukt med elden, tar de och kör efter Blom. Om jag inte mins fel var det Jonas i Gällstorp, som körde efter honom med ett par oxar, och sen gick far och Jonas och ledde honom mellan sej, och var gubben gick, där stannade elden.

Skriv endast på denna sida!

Ja, detta är redig sanning och ingen lögnhistoria, för både far och Jonas talte om det många gånger. På ett ställe klamrade sej gubben över en nerblåst gran, och på det stället stannade elden och inte en tum längre gick den.

"Faen vet, vad gubben hade i röven," sa Blom, "för där han klangrade sej över, där stante elden."

Det låter egendomligt men är inte desto mindre sant.

-106-

ACC. NR. 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Cia

Uppteckningen rör Gustaf Blom söker bota en ko som är "brum-
la".

Far hade en ko som var brumla, det vill säga en som inte kunde få kalv. När de blir sådana, blir de som galna och vill bara riva ner allt och springer och bölar och vill bara till tjur. Köttet på sådana kor är alldeles värdelöst, för det blir alldeles svart. Far tänkte sälja'na på marken, men en sån är det ingen som vill ha, så därför frågade han Gustaf Blom, om han kunde bota'na.

"Jo för all del," sa Gustaf, "kan du bara hitta en jord-faster sten på dina ägor.

"Ja det ha vi en strax utanför stugan," sa far.

Gustaf fick ett rep om hornen på kon och sen slet han

och drog för att få henne runt sten och puttlade och väste och spottade, men vad han sa, det vet jag inte, för gick en nära, var han ärger som en ässping. Men jag tror bara det var skoj alltihop och inte tror jag han fick bort buandet hos kon, fast han famntog henne och bösstade henne med alepinnar och vad han hade för sej allt.

-108- 3855
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

Cic

Uppteckningen rör Dalkulla kärnar av renaste vatten smör,
som prästen i Wrå får släppa till.

Vid Annerstad bro bodde det en gumma, som hette Annika. En gång kom det dit en dalkulla och sålde och hon ville bli hos käringen över natten. Annika vågade inte neka henne, för de där dalkullorna hade skyll för sej att kunna en hel del konster.

"Har du nån smörkärna?" frågte dalkullan.

"Vad ska du med den?"

"Ta hit ska du få se!"

Anna hämtade sin kärna och kullan gick ner till ån och fyllde den med vatten och så satte hon sej att kärna. Om

en liten stund hade hon smör.

"Vem har släppt till det?" frågade Annika.

"Det har Wrås präst gjort, sa Kullan. Det ska han få släppa till för att han var näsvis och körde ut mej."

Den historien talte farfar om.

ACC. NR. 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Anteckningar om sagesmannen Alfred Johans-
son i Torarp.

- 110 -
ACC. NR. 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Puttebo Jösse. /Starka/

Det var en, di kalla Puttebo Jösse, som var så omåttligt stark, men så ansågs han också för ett halvtroll. En gång hade hans mor varit ihop med något slags skogsväsen eller bergatroll, och efter en tid födde hon Jösse. Han var stor och stark och huvudet högre än alla andra. Om jag inte missminner mej, var han från Agunnaryds församling.

När han var en 14,15 år var han stadd hos en bonde. En dag hade bonden körhjälp med timmer, och då ville Puttebo Jösse följa med ut åt skogen, men bonden tyckte, att han var för ung. Men Jösse gav sej inte förrän han fått ett par små oxar. När han kom åt skogen, lässade han lika mycket på.

sina små oxar, som de andre på sina stora. När han sen skulle köra, rådde inte hans oxar med att komma ur skogen, men då tog han och bar timmerstockarna ut till vägen, och sen sköt han på, så oket låg framme på hornen på oxarna.

En gång var han på marknad, och då tetades de med honom så han blev ärger. I ett nu nappade han till sej en oxavagn i skakeln, och sen snurrade han den runt, så vagnen stöd rakt ut. Jag vill lova, att då var det ingen som vågade driva med honom mera.

En gång var han i Växjö och skulle handla. Bl. a. skulle han ha sej en säck salt. Så tänkte handelsmannen: "Jag ska ta och undersöka, om du är så stark, som du gäller för." Tar han

så och lägger en tiopunding i säcken.

"Kan du nu bära hem säcken utan att pusta, så får du den,"
sär han till Puttebo Jösse. Jaha, Jösse han tackar och ger sej
iväg. När han gått en stund, kommer han till entång, där det
växte krösen. Då håller han säcken med ena näven och plockar krö-
sen med den andra. Men då måste handlan ge dom rätt, som sagt,
att Puttebo Jösse var en ovanligt stark människa.

En gång var han i en stor folksamling. Jag minns inte,
om det var de kungliga, som skulle passera, eller vad det var, som
stod på. Då hade han emellertid sin käring med sej, och hon var
inget stort fruntimmer, knappt medelmåttig, så hon såg inget.
Då nappa Jösse opp henne och höll henne på armen som en årsglytt,
så att hon skulle kunna se bättre. Det var tag det, vill jag lo-
va.

Lip

Sven i Jungfrugårds by, som ensam orkade lyfta en oxe.

Axel i Strömma skulle köra till Ljungby marknad en gång tillsammans med Nisse i Kroxhult och några till. På vägen blev ^{oxar} Nisses skrämda och sprang upp i ett stenrör, så en av dem bröt benet av sej. Det skedde i närheten av Jungfrugårds by. Där bodde det en bonde, som hette Schwen, och han hade namn om sej att vara stark. De gick fram till Jungfrugårds by och lejde hjälp och lånade en "hönabunn" eller höhäckabotten att köra oxen på, för det var ju tvunget att slakta ner honom, men fast de var en 15, 20 karlar, rådde de inte med att få upp oxen på vagnen. Till sist hämta de Schwen.

"Flytta er, ska jag försöka hjälpa er," sa han, och lade ner bakhäcken på marken. Sen tog han tag i oxen, och drog upp honom på häcken, och det gjorde han själv, sa Axel. Sen tog han

- 114 -

3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

die

tag i bakhäcken och vred den runt och lyfte opp den på bakkärran. Alla som såg det häpnade, sa Axel, för en så stark karl hade de aldrig sett. Jojo, det fanns nog fasta karlar förr i världen. Men nu hör en aldrig talas om några, vad det beror på. Jag tror inte att maten är så närande, som förr i tiden. Det ska va så fint nu för tiden.

Smaland
Sunnabö
Olaus
1798-1832

- 115 -

3855

1798 O. Lund
1832 M. Larsson
Berättelse M. Johansson
Född 1860 i Olaus

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6.12

Frimurare.

Frimurarna var man rädd för. De hade förskrivit
sej åt faen och hade kompakt med troll och dålighet. Den som
råkade ut för frimurarna, var såld, för de slaktade folk och
skickade köttet till hundturken. Ja, så trodde man, men det
var ju bara barnsligheter.

- 116 - 3855
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

dia
ti

Uppteckningen rör Mannen som fann en skatt med hjälp av en
rätta, som sprang ur munnen på hans sovande kamrat.

Vad det skedde, vet jag inte, men det var i
alla fall två karlar som var ute i marken och arbetade. Hur det
var, så skulle de väl vila middag, och den ene av dem somnade.
Som den andre ligger där och plirar, får han plötsligt se en
liten rätta eller mus hoppa ut ur munnen på den andre och ge sej
i väg utåt backen. Han reste sej och följde efter, och undrade
vad det kunde va för ett djur. Rätt som det var, kom rätten
till en bäck. Hon försökte springa över på en gren, men ramlade
i och måste simma i land. Sen sprang hon in i ett stenrös, och
efter en stund kom ^hon tillbaka och sprang samma väg tillbaka

in i munnen på den sovande kamraten. I detsamma vaknade han.

"Ah," sa han, om man hade allt det guld. Jag drömde, att jag hittade en stor skatt, men på vägen skulle jag över en å, och då ramlade jag i och blev våt om fötterna."

"Kan du inte erinra dej var det var?" frågade den andre.

"Nej, det vet jag inte."

"Vi ska gå och titta lite," sa den andre och så förde han honom till röret. Där kände han igen sej, och när de grävde, fann de en stor skatt, en hel förmögenhet.

- 118 -
ACC. NR. 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

lit

Uppteckningen rör

I Villstad församling bodde det ett ogudaktigt folk. Sjunken gård.
Snåla var de och arbetade på söndan. Aldrig gick de i kyrkan
och kivade ständigt med prästen. Juldags morgon, när andra for
till julottan, stod de på loen och tröskade. Då kom prästen
dit och sträckte upp dem. Men det kunde man inte tåla, man mås-
te hämnas på prästen på något sätt. Så tog man och klädde ut
ett stort schwin till gumma och för att få grisen att ligga
still fyllde man det med brännvin. Sen ba de prästen komma dit
och ge gumman nattvarden. När prästen kom dit, blev han rent
förfärad, kan veta. Handboken hade han lagt ifrån sig på bordet

och den glömde han, när han gick ut. Då han kommit utanför stugan, bad han, att det rogudaktiga folket skulle straffas, han bad, att hela gården skulle sjunka. Och den sjönk. Folk, som gick förbi hörde, hur tjurarna skrålade och tupparna golo, när gården sjönk. Men prästen gick en schwäng, och så kom handboken upp genom skorstenen. Så den fick han igen! Men av gården blev det ingenting kvar. Endast en stor håla visade, var den hade stått.

Farmor berättade detta för mig, när jag var liten. Sen kom Smålands Beskrivning. Det var väl ett 50-tal år emellan. I Smål. Beskr. hitta vi det igen, precis lika som farmor hade berättat det.

fa

Botemedel mot förgjord bössa.

Om de inte kunde träffa med bössan, var den förgjord. Men det gick att bota. Ett sätt var att borra in kvicksilver i haglen. Det använde sej far och farbror Andreas av. När de nån gång hade haft otur på jakt, kunde farbror säga:

"Dä ä väl ingen annan råd, än att vi få borra in lite kvicksilver. Ta hit flaskan! Jag ska min själ ge dom." De hade en liten flaska, och det behövdes så lite, bara en liten smul, så hjälpte det.

-121-3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ställa till otur med grannens kreatur.

De hade för sej, att om de grov ner en levande höna i grannens dyngstad, skulle han få otur med sina kreatur. Men det var bara skälmar, som bedrev sådant ofog, ofta för att sedan kunna tala om, vad det var för fel, och låtsa, att de va kloka. Det var så mycket prat om den saken.

Ej slå ut varmt vatten.

Farmors mor brukade säga, att en inte fick slå ut varmt vatten under bar himmel, för då skällade en väkten. Och det har då blett en sådan vana, så jag gör det inte än, utan slår alltid i kallt först.

- 123 - 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

h:d

Nysta garn åt den loje.

Om vi som barn satt och snodde runt med händerna, brukte alltid farmor säga till oss:

"Ni får inte göra så barn, för då nystar ni garn åt den loje."

- 124 - 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Nersättning.

Jo, för all del, jag har nog hört talas om, att personer var nersatta. Den och den är nersatt eller vigder vid en björk eller en sten, sa de om personer, som inte blev gifta. Den och den var ärger på honom eller henne, och därför satte han ner henne. Hur det gick till, vet jag inte, men de skulle läsa och krabba. På senare tider hör en inte talas om sådant.

Nersättning.

-125-
ACC. NR. 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Sm.* Upptecknat av: *Olof Andersson*
Härad: *Tunnabö* Adress: _____
Socken: *Odensjö* Berättat av: *Ryssel Johansson*
Uppteckningsår: *1932* Född år *1860* i _____

Uppteckningen rör Flöjronne mot trolldom.

Med flöjronne eller flygrönne menas en rönn, som står ensam mitt inne i skogen, helst på eller vid en sten. De kommer till på så sätt att skauskatan eller skrikan - akane-skrikan som vi säger - tar ett rönnbär i näbben och flyger och gräver ner det nånstans inne i skogen. Sedan växer det opp en rönn, och den får namnet flöjronn. Förr i världen användes flöjronn mot trolldom, och det kan allt användas än. Band man fast en bit flöjronne på kreaturen, kunde inget otyg få makt med dem.

Farfär talade om, att det var en käring, som kom till en herragård, och drängarna gjorde narr av henne.

"Åja, vänta ni, jag ska allt hämnas på er," sa

käringen. När sedan drängarna skulle köra ut med sina oxar, var det bara en, som kunde köra, alla de andra blev ståendes och kom inte ur fläcken.

"Hur vetter dä, att han ensam kan köra?" undrade rättaren.

"Jo, han har flöjronn te förpött," sa käringen. Förpött eller försting kallades den träpinne, som stacks in i tisten framtill och gjorde samma tjänst som en selasticka. Dä var därför, som käringen inte hade nån makt med honom.

- 127 -
ACC. NR. 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

6.

Uppteckningen rör Alfred Johansson lär oss knyta krampaknutar
att använda på höns, som fått kramp i benen.

Ibland kan det hända, att höns får kramp i benen, så att de inte kan stå på dem. Av farmor fick jag lära mej att knyta krampaknutar och binda om benen på dem, och det hjälp. Nu var det många år sen jag knöt några, men så i/ vintras kom Maria in och sa:

"Det är ett par höner som fått kramp i benen. Kan du inte knyta en krampaknut, ska vi se om det hjälper."

"Ta hit lite ullgarn då, ska jag se, om jag kommer ihåg det," sa jag. Jag fick en tåt, och satte mej, men det var lycks att jag kom ihåg det. Hur jag knöt, så blev det galet.

"Ah, jag bryr mej inte om skräpet," sa jag, när jag suttit en timme och så kastade jag garnändan och gick ut och arbetade. Men när jag kom in sa jag:

"Ta hit, nu tror jag jag har det," och så knöt jag en krampaknut genast. Men då hade Maria varit nere hos syster min, Johanna, och fått ett par krampaknutar knutna. Vi band i alla fall dom om benen på de sjuka hönsen, och de blev snart bra, så nog hjälper det. Vill herrarna lära sej?

/Och så lärde Alfred oss knyta krampaknutar. Man trädde garnet över båda händerna , och det hela var mycket invecklat, men hur det gick till i detalj, kan vi tyvärr inte beskriva, ty det ha vi glömt. Men de knutar, som knöts med hjälp av Alfred bifogas till samlingen./

Rec

Bekhätta.

Förr kunde det hända, att de blev skorviga i huvudet, och det brukade de bota, genom att ta på en bekhätta. Då sydde de en lua av tyg, som passade till huvet, och sen smälte de bek i henne och satte den på huvet på den, som hade skorv. När den sen hade suttit på en tid, drogs den av, men det gjorde ont, för då följde hår och skorvor med. Vi var på slotteröl i ett torp en gång, och gårdboen hade en pilt, som hade en bekhätta. Det är den enda jag har sett, och det är många nog.

Bekhätta.

- 130 -
ACC. NR. 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

File

Uppteckningen rör

Bittra elden eller Onde värmen (bältros?).

Det var en sorts sjukdom, som de kalla "bittra ellen" eller "onne värmen", jag tror det är detsamma som bältros. Om det var nån som hade haft den, och den hade fått härja, tills det hade gått över och det hade läkt sig själv och fullgått riktigt, så kunde man bota sjukdomen alldeles med detsamma om man tog litet blod av den personen och strök på den sjuke. Mor hade fullgått, så jag har sett många botas på det sättet, för det var många som kom till mor. Skulle det vara redit, skulle de ta håll i hjärtans hånn (ringfingret).

Så var det vår kyrkväktare, Magnis hette han, och

bodde på ett torp strax vid Odensjö kyrka mitt för Bjärnes kvärn. Han hade fått bittra elden, och då kom hans käring, Johanna, opp hit till mor. Mor och Johanna gick till Gustav Blom, ty han hade ett årlåtajärn. Men Blom fick inte å sig te gå med till Magnis, utan mor fick i stället låna järnet med sig ner till Magnis. Och så fick gubben Magnis själv försöka ta håll. Och fast han knappt orkade sitta krabbade han i alla fall så möet så han fick ut litet blod ur ringfingret på mor. Och mor sa då det, att han var så sjuk att de mest trodde han var död. Men efter den där kuren blev han strax bättre och kunde stiga upp och gå ut och dricka vatten. Och detta är en redig sanning, för mor ljög inte.

Ett annat botemedel etter den gamla ti'n är tuppablod.
De stack håll i kammen och tog blodet där. Men om det var lika
bra som det andra botemedlet, det vet jag inte.

Mor hade en gång fått utslag och vi trodde, att hon hade
fått igen bittra elden. Vi ville skicka efter doktorn, men det
ville inte mor höra talas om.

"Doktorn kan inte bota det. Det finns ingen som kan bota
det", sa hon, så hon hade inte möen tro på doktorn.

Men då var vi efter tuppen och klippte håll på tuppkam-
men. Far höll tuppen och jag klippte. Det var som te klippa i
sôlelä'r. Men värken gick bort på mor. Och den är inte goer te
ha den värken. Det bränner och värker som brännesår. Och om det

är uttå den äkta sorten går värken runt midjan. För en tre år sen
hade Maria, min hustru, det, och då hade vi doktorn här, men in-
te fick han bort värken inte.

- /34- 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

File

Mot diarré skulle en ta in krita, sa de förr. Om en lät höra, Diarré.
att en hade diarré, så var det bara det:

"Bara ta in litet krida, så hjälper det!"

File

Fallandesjukan kunde botas, om bägge föräldrarna levde, påstod de. Man skulle då ta urin av både modern och fadern och låta den sjuke ta in det. Då blev han botad, sa de. Sen har jag också hört talas om, att de brukade bränna upp kläderna, när anfallet kom, så skulle sjukdomen likaledes gå över. Men jag tror det är en sjukdom, som inte kan botas.

Fallandesjukan

—*—
fie

Röka med svavel och stöpa bly mot gastakramning.

De gamle trodde, att de kunde bli gastakra-
made, och mot det kunde de hjälpa sej genom att röka med svavel
eller stöpa bly. Farmors mor brukade röka sej med svavel. Det
gick så till, att hon la svavel på golvet och tände på, och
sen låg hon i sängen och söp in röken. Och det hjalp, det kan
jag garantera, för jag har själv försökt. När jag legat en stund,
kunde jag stiga opp, så det var ett bra botemedel, fast det var
konstigt. Men det där med gastakramningen var nog bara inbill-
ning. Troligtvis hade man råkat på några giftiga gaser, som stiga
opp ur jorden. Vanligtvis kräker man.

Ett annat botemedel var att stöpa bly. Då smälte man

- 137- 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

File

bly och slog i kallt vatten, och då formade sig blyet till olika figurer, så en kunde se, hur gästen såg ut och samtidigt hjälpte det. Farmor och hennes mor brukade göra det, och själv har jag prövat på det.

- /38 - 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

File

Gastakyss.

Gastakyss kommer som ett skott. I ett tag kommer det upp små blåser på munnen. Då ska man kyssa muren och spotta i eldstaden så går det bort. Det kunde ofta hända, att vi barn fick en "gastakyss",

"Jag har fått så ont i mina läppar", jämrade vi oss.

"Köss muren å spotta i ellstaen!" lät det då. Ofta fick man då krida på munnen, för spisarna var ju kridade.

- 139 - 3855
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

F.c

Uppteckningen rör

Botemedel mot gulsjukan.

Gulsjukan var det en käring, som de kalla för Ulla på Lassa backe, som kunde bota. Hon bodde vid Grenshult i Annerstad församling. Jag fick gulsot en gång, och då var mor hos Ulla på Lassa backe. Käringen tog litet urin med sig och följde med mor hem. Hon bakte små kakor och la i urinen i dem, men så via som det var något mer i, det vet jag inte. Det var 3 eller 6 kakor, vilket minns jag inte, jag fick som jag skulle äta. Och sedan skulle man ta in urin, av ens eget, 9 dygn i rad, på morron. Sen ble en bra. Och det är försökt, så det vet en vad en pratar om. Man skulle bara ta in litet grand, un-

gefär som en fingerborg, varje morron. Och det är då inte så farligt som en tror att ta in urin. Det är inte, som en säger, skit, men det är näst intill. Men om en vet, vad det är, så är det ju litet vämjeligt, det är klart.

En syster till mig fick också gulsot en gång, och då sökte vi Ulla på Lassa backe. Och hennes kur hjälpte nu också!

File

Mataledan botades på ett konstigt sätt. Det skulle va med hästadynga. Man tog dyngan precis som den var och la i nån sorts dricka, kaffe eller dylikt. Sen skulle man komma i dem det. Det har jag sett de som har botat barn från mataledan på det sättet. Men nu fanns det inga hästar här, när en växte opp. Om man såg hästaspor, var det mestadels efter rackaren. Men om det var nån som var kinkig med maten, så var det te ge sig å utåt vägar-na och leta efter hästadynga.

Mataledan.

FileOnda bettet.

Onda bettet förorsakas av ett slags fina, smala ormar, tunna som ett hår. De hålla till i murkna stubbar, och kommer de åt, så bita de fast och rinna in i fingrarna på folk och åstadkommer en förskräcklig värk. Det kan t.o.m. hända, att yttersta benet värker där. Min bror Aron hade fått onda bettet en gång, och det värkte så förskräckligt, så han kunde inte va stilla. Så hade han hört, att en skulle ta hinnan av ett ägg och kränga omkring fingret, och det gjorde han, men sen sprang han ett par timmar, innan han kunde få ro att sova.

Fe

Bota revorm.

Revorm har jag inte sett på länge. Jag tror bestämt, att renhållningen blivit bättre. Annars botades det på ett lustigt sätt. Om någon kom och klagade:

"Se här, hur jag är ble'en skorviger," så var det bara att spotta dom i ansiktet, om en trodd det var revorm, så botades det av sej självt. Jag har själv blivit botad på det sättet. Jag minns farmor spottade mej i ansiktet, och jag blev så ärger på käringen. Men det är, som de brukade säga:

"Vill du komma te tals med din nästa; så spotta'na i ansiktet, trampa henne på tårna å nyp henne innante på låren!"

-144- 3855
ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Trampa bort ryggs-kott.

De som hade ryggs-kott kunde bli botade om de gick till någon som hade fått tvillingar och lät trampa bort det. Då skulle den sjuke lägga sej på golvet, och så skulle käringen trampa honom i ryggen.

"Varför tror du mej?" skulle den sjuke då säga.

"Jag ska trampa bort ryggs-kottet," skulle den som trampade svara.

Stina i Västergårn hade fått tvillingar, så de som fick ont i ryggen, måste till Stina och bli botade. Jag har själv sett, hur det gick till.

-145-

3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

File

Horeskäver, hur man får det och hur det botas.

Ja, så finns det ett medel till mot skärva, men det är så konstigt, så en kan mest bare grina åt det. Det är, att en ger barnet att dricka ur en sko, som tillhört en löndahora, d.v. s. ett fruntimmer, som ej är uppenbar hora. Horeskäver kallas den sort, som botas på så sätt. Om fruntimmer med barn råkar pissa på ett ställe, där dopvatten blivit utslaget eller om det torkar foten mot en grav, får barnet horeskäver.

*Småland
P.H. Svanberg
En Stenig
Uppf. år 1939*

*Uppf. S. Svanberg
- 4 -
Ch. Larsson*

*1880. Uppf. Svanberg
född 1880 i Stenig*

146
ACC. NR. 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Bror min får lära sej bota skärva.

Andreas i Loshult kunde bota skärvan.

Han läste bort det, och de blev bra också, det är det märkliga i saken. Han gick till väga på så sätt, att han tog opp en trekantig torva med sin kniv, men det skulle vara på en plats, där det hade stått lik och där de hade sjungit för liket. När han skurit opp torvan, fick ungen krypa ner i hålet och sen la han torvan på huvet på honom och läste böner. Och de blev bra också. Detta är inga historier utan verklighet. Min bror gifte sej med hans dotter, så han lärde honom, innan han dog. Han gör det ofta. I våras var det visst en, som hade blivit botad.

"Det är väl trolleri?" sa jag till honom.

Skriv endast på denna sida!

File

142 3855

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Nej du! Tänk inte det! Då hade jag aldrig i tiden rört vid det. Det är rediga böner och de ska läsas med andakt och tro."

Det kom en käring till honom härom sistens och hade två ungar med sej, som hade skärvan. "Men jag tror det inte," sa hon.

"Ja, du slipper. Jag ska göra det för ungarnas skull," sa bror min, och han gjorde det med.

Oskar sa, att det finns 9 olika sorters skärvor.

"Kan du räkna opp dom?" frågade jag.

"Ja, det kunde jag väl, men det är onödigt att jag det gör."

-148-

3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

File

Alelöv mot sår.

Jag minns som barn, att när en skurit sej eller rivit opp skinnet, så var det att hämta ett alelöv och lägga på. Det skulle va stora löv, som växte på alestubbar. Vi hade en stubbe här ute, där vi brukade hämta löv. Den ena sidan drog och den andra läkte.

Spindelväv i sår.

Hade man skurit sej djupt, var det att ta spindel-
väv och lägga i, och sen tugga en nypa socker och smeta ovanpå.
Ja, det är konstigt att det gick väl så mycket som det gjorde.
Mor berättade om en gubbe, som bodde här oppe och som hade så
många spindlar. En gång ville mor döda en, men då blev han all-
deles vild, så mor fick en sådan skräck för spindlar, så hon vå-
gade aldrig röra dem efter den betan.

Re
Erg

När Busen-Kis skulle bota mor för tandvärk.

För många år sen fanns det en gubbe, som de kalla-
de Busenkis. Annars hette han Petter Jonasson och han brukade gå
omkring i stugorna. En gång var han hemma hos oss, och då hade
mor "tannavark".

"Det ska jag bota åt dej, ska du se," sa Busenkis, "Låt
mej bara få låna ditt kläe."

Med det gick han ut i förstun och där stod han och band
och puttlade och läste. Jag stod själv och såg på. Sen gick han
in till mor och sa:

"Nu blir du snart bra, och kommer det igen, så tänk
bara på Petter Jonasson, så hjälper det." Men det var då bara hum-
bug, för hade det inte varit galet med tänderna förut, så blev
det det då.

*F. c. 2. 2*Hur Bloms Gustaf botade villappaskottet.

Det var en gubbe, som de kalla Bloms Gustaf. Han hade för sej, att han kunde bota villappaskottet. Det var någon slags sjukdom, som kreaturen fick, så de kunde inte dröpja. Gustav gick tillväga på så sätt att han skar nio alepinnar, men de måste tagas noranför stugan, och med dem ritade han och böstade på kon. Men det var naturligtvis bara grimaser. Han dugde inte till att bota något villappaskott. Han botade en ko hos farbror, men hur det gick minns jag nu inte. Han hade haft skäver, så han var kutryggig och vanställd, men munnen var det inget fel på. Det var en lajer gubbe.

File

Älvablåst är nån sorts hudsjukdom. Det går upp blåser på huden, och det ser ut precis som vatten i blåserna. Men hur man fick sjukan, vet jag inte, men botet! De tog och skar å torra nallestakar eller nallestjälkar, helst skulle de skäras norr om husen. Så blåste de genom nallestjälkarna på vattenblåserna. De botade älvablåst ofta på det sättet, och till och med att jag har undergått samma kur själv, så jag vet hur det gick till, och att sjukdomen gick bort, men utslaget hade väl kunnat gå bort liaväl, utan någon sån här kur! Nu för tiden får di det inte, och jag tror det beror på att renhållningen på folket är bättre nu än förr.

Älvablåst.

-/53-
ACC. NR. 3855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: O. Levander
Härad: Sunnerbo Adress: M. Larsson
Socken: Odensjö Berättat av Alfred Johansson
Uppteckningsår: 1932 Född år 1860 i Odensjö

Uppteckningen rör

Innehållsförteckning.

Anteckningar om sagesmannen Alfred Johansson	1 - 7
Odins jakt	8
Om tron på jättar, troll, sjörå och tomtar..	9
När jätten skulle broa mellan Tumlingsudde och Bolmsö	10
Ej slå varmt vatten på marken utan att varna	11
Lämma några ax till "vätten".....	12
Mor och hennes syster rör vid mossor, som skogssnuran plockat och bli förvillade. Kän- na igen sig, sedan de druckit vatten	13 - 14

Skogssnuan hämtar bina i Eult	15
Skogssnuan i Hålskogarna ställer till tras- sel för bonden Frans, när han håller på att sätta opp gårdsgård och förvillar sa- gesmannen och hans hustru	16 - 19
Mannen, som blev bergtagen men kände igen sej, när han druckit vatten	20 - 21
Blom tror sig råka ut för sjörå	22
Om näcken och älvaspelet	23
Näcken lockar barn att rida	24
Farfars syster får sitt garn hoptrasslat för att hon inte vill anta tomten. Hen- nes man går aldrig in i lagårn utan att ha en röd mössa på huvudet	25 - 26
En underlig historia om hur tomten tog hämd på ett nyinflyttat folk, som inte ville anta /erkänna/ honom	27 - 31

Björkenäs-tomten blir utspisad och inspekterar majstången	32 - 34
Tomten i min hustrus föräldrahem	35
Tomte i Angelstad fodrarkreatur med gräs, som växt på Reftetele renar	36
Hur det gick till att göra en mjölkhare	37 - 38
Skjuten mjölkhare	39
Drängar på slåttagille komma på mjölkharar, som kräktes mjölk i kopparkittel	40 -41
Hur man kunde skaffa sej en spiritus	42 - 43
Glossen, hur hon såg ut och vad det egentligen är för något	44 - 45
Hjulormen, ormkung i ormahien	46 - 47
Alnása drake	48
Medel mot gengångare	49

Spökeri vid Bjärnåsa kvarn	50
Spökeri	51 - 52
Spökeri	53 - 54
Risa märkesgäst	55 - 58
Märkesgästen i Nydala	59
Svanströms märkesgäst	60 - 63
Ängagästar	64 - 65
När Maria blev "lässter".....	66 - 67
När far blev "lässter".....	68 - 69
Noak i Åsen får lass mot sin vilja men kla- rar skivan	70 - 71
Jonas i Skrynhult får en kroketer kalv på lasset.....	72 - 73
Hur man friar hästar för maran	74 - 75
Människans värd	76 - 79

Förebud	80
När jag hörde, hur vården hjälpte till med att täcka tak	81 - 82
När det byggde vid bygget, fast vi höll middagsrast	83 - 84
Vad ugglans skrik betyder	85 - 86
Pestgossen och pestflickan, förebud för pesten	87 - 88
När jag sökte en klok käring mot förgjord kärning	89 - 91
Farmors mor slår näsa i blod på käring, som trollat till sig hennes smör	92 - 93
Småklåig skytt tar jakturen av kamraterna genom att trycka deras händer	94 - 95
Gumman, som tog in vargarna i stugan	96

Nisse Nej i Öjarp, som kunde döva värk, stämna blod, ta reda på stulet o.s.v.	97 - 99
Sven i Ryd - ett halvtroll	100 - 102
Mästerskytten Batalj	103
Blom stannar eld genom att kringgå den.	104 - 105
Gustaf Blom söker boða en ko, som är "brunla".....	106 - 107
Dalkulla kärnar av renaste vatten smör, som prästen i Wrå får släppa till....	108 - 109
Puttebo Jösse	110 - 112
Sven i Jungfrugårds by, som ensam orka- de lyfta en oxe	113 - 114
Frimurare	115
Mannen som fann en skatt med hjälp av en råtta, som sprang ur munnen på hans sovande kamrat	116 - 117

Gården som sjönk på grund av folkets ogud- aktighet	118-119
Botemedel mot förgjord bössa: kvicksilver i haglen	120
Ställa till otur med grannens kreatur	121
Ej slå ut varmt vatten på marken	122
Nysta garn åt den loje	123
Nersättning	124
Flöjronne mot trolldom	125-126
Alfred Johansson lär oss knyta krampaknutar att använda på höns, som fått kramp i be- nen	127-128
Bekhätta mot skorv	129
Botemedel mot Bittra elden eller Onde värmen	130-133
Medel mot diarré:	134

Fallandesjuka	135
Röka med svavel och stöpa bly mot gasta-	
kramning	136-137
Gastakyss	138
Botemedel mot gulsjukan	139-140
Metaledan	141
Onda bettet	142
Revorm	143
Trampa bort ryggskott -.....	144
Horeskåver, hur man får det och hur det	
botas	145
Bror min får lära sej bota skärva.....	146-147
Alélöv på sår	148
Spindelväv i sår	149

161
3855

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Nör Busen-Kis skulle bota mor för tandvärk ...	150
Hur Gustaf Blom botade Villappaskottet	151
Älvablåst	152
Innehållsförteckning.....	153-161..